

УДК 658.15:33

А. В. Гречко,
к.е.н., доцент ФММ, НТУУ «КПІ»
М. В. Гербеда,
студентка ФММ, НТУУ «КПІ»

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті висвітлено теоретичні та практичні аспекти фінансових ризиків та їх вплив на діяльність підприємств. Розглянуто сутність та види фінансових ризиків, дано характеристику діяльності ПАТ «Агрохімцентр», проаналізовано макро- та мікрочинники, що впливають на ступінь ризику компанії, оцінено ефективність управління фінансовими ризиками підприємства та обґрунтовано напрямки його вдосконалення.

Ключові слова: фінансовий ризик, фінансові показники, чинники ризику, рівень ризику.

В статье освещены теоретические и практические аспекты финансовых рисков и их влияние на деятельность предприятий. Рассмотрены сущность и виды финансовых рисков, дана характеристика деятельности ОАО «Агрохимцентр», проанализированы макро- и микрофакторы риска деятельности компании, оценена эффективность управления финансовыми рисками предприятия и обосновано направления его совершенствования.

Ключевые слова: финансовый риск, финансовые показатели, факторы риска, уровень риска.

The article reviews the theoretical and practical aspects of entities' financial risks. In particular, the essence and types of the financial risks, the activity of PJSC "AgroChemicalCenter" is clarified. Macro and micro factors of its risk activity are analyzed. The effectiveness of companies' financial risk management and the directions of its improvement are assessed.

Keywords: financial risk, financial performance, risk factors, the level of risk.

Вступ. Фінансова діяльність підприємства пов'язана з багатьма ризиками, ступінь впливу яких на результати його діяльності значно підвищується з переходом до ринкової економіки. Ризики, що супроводжують цю діяльність, виділяють в окрему групу фінансових ризиків, що відіграють домінуючу роль в загальному "портфелі ризиків" підприємства. Збільшення ступеня впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язано з швидкою зміною економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових фінансових технологій і інструментів. Ризики виникають у сфері відносин підприємств з банками та іншими фінансовими інститутами і пов'язані з ймовірністю втрат грошових коштів або їх недоотриманням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням вищезгаданої категорії займався ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких: Фере В., Шарп У., Райс Т. [4], Вітлінський В.В. [3], Верченко П.І. [4], Великоіваненко Г.І. [6], Ястремський О.І. [1], Мертенс О.В. [2] та інші. Однак, даний напрям дослідження залишається досить актуальним і потребує подальшої розробки, оскільки діяльність практично всіх об'єктів господарювання є дотичною до нього, тому вирішення проблеми своєчасної ідентифікації фінансового ризику та спричинених ним наслідків дає можливість запобігти небажаних наслідків та обрати гнучкішу стратегію діяльності підприємства.

Постановка задачі. Дане дослідження має на меті обґрунтувати напрямки вдосконалення системи управління фінансовими ризиками у діяльності підприємства на основі їх практичної оцінки та вивчити теоретичні засади даної проблематики. Для цього необхідно вирішити низку завдань: з'ясувати сутність та види фінансових ризиків підприємства, представити загальну характеристику діяльності ПАТ «Агрохімцентр», проаналізувати чинники її ризиковості, оцінити ефективність управління притаманними їй фінансовими ризиками; обґрунтувати оптимальну структуру капіталу підприємства та напрямки його використання; запропонувати шляхи запровадження системи прогнозування ринкового середовища.

Результати дослідження. У процесі своєї діяльності суб'єкти господарювання функціонують в умовах мінливого ринкового середовища, де постійно стикаються з ризиками, зокрема фінансовими. Саме фінансовий ризик є однією з найбільш складних категорій, яка відображає характерні особливості сприйняття суб'єктами господарювання об'єктивно наявних невизначеностей. Фінансові ризики класифікуються за характером об'єкта ризику, обсягом інструментів, що досліджуються, комплексністю дослідження, джерелом виникнення, фінансовими наслідками, характером прояву в часі, рівнем фінансових витрат, можливістю передбачення та страхування, мірою обґрунтованості ризику, терміном його оцінювання та урахування, чисельністю осіб, що беруть участь у прийнятті рішення. Структура та міра ризику діалектично змінюються в часі під впливом трансформації зовнішнього та внутрішнього середовища, дії низки об'єктивних та суб'єктивних чинників. Управління фінансовими ризиками дає можливість раціональніше використовувати ресурси. Розподіляти відповідальність, покращувати результати діяльності підприємства та забезпечувати прийнятний рівень ризику [5].

Дане дослідження здійснене на базі ПАТ «Агрохімцентр». Обране підприємство пропонує широкий спектр сучасних засобів захисту рослин, мінеральні добрива, широкий асортимент сільськогосподарських культур. Серед конкурентних переваг можна виокремити сприятливу цінову політику та гнучку систему знижок, якісний сервіс та агротехнологічну підтримку, вигідні умови кредитування, широку мережу регіональних представників, сезонні акції. Акціонерами товариства стали працівники «Украгрохіму», члени багатьох сільськогосподарських підприємств України, акціонерний комерційний банк «БРОКБанк». Одним із пріоритетних напрямків роботи є прогнозування, всебічне вивчення попиту споживачів і його задоволення як результат розширення асортименту продукції та спектру діяльності.

Протягом 2008-20010 років частка ПАТ у постійно зростала. Так, у 2008 році вона становила 7,7%, у 2009 році – 8,2%, 2010 – 10,1% [7]. Однак не зважаючи на ці позитивні тенденції у ПАТ ще залишається низка проблем, значний вплив на які справляють як макроекономічні (нестабільність законодавства, наявність кризових явищ в економіці, нестача власної сировини, кон'юнктура ринку тощо) так і мікроекономічні (структура активів та пасивів, їх використання, стратегія та принципи діяльності) чинники. В результаті аналізу діяльності ПАТ у виявлено недостатню ефективність управління окремими видами фінансових ризиків. До них належить ризик зниження фінансової стійкості, ризик неплатоспроможності, кредитний, валютний інфляційний та інвестиційний ризики. Зокрема, для діяльності ПАТ «Агрохімцентр» характерні незадовільні показники фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності, а також дебіторської заборгованості. Значення відповідних коефіцієнтів наведено в Таблиці 1.

Таблиця 1.
Відносні показники фінансової стійкості ПАТ «Агрохімцентр» за 2008-2010 роки

Показник	2008	2009	2010	Норматив
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,39	0,38	0,32	$\geq 0,5$
Коефіцієнт концентрації позичкового капіталу	0,61	0,62	0,68	$\leq 0,5$

Коефіцієнт маневреності	0,28	0,22	0,27	0,3-0,5
Коефіцієнт забезпечення запасів власними оборотними коштами	1,43	1,69	1,3	0,5-0,8
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами	0,29	0,32	0,21	$\geq 0,1$
Коефіцієнт фінансової залежності	2,59	2,64	3,17	≥ 1
Коефіцієнт стійкості	0,74	0,81	0,67	0,75-0,9
Коефіцієнт фінансування	1,59	1,630	2,16	$\leq 0,7$

Таблиця 2.
Динаміка показників ліквідності ПАТ «Агрохімцентр» за 2008-2010 роки

Коефіцієнт	2008	2009	2010	2009-2008		2010-2009		Норма-тив
				Абсол.приріст, тис.грн	Темп прир.,%	Абсол.приріст, тис.грн	Темп прир.,%	
Абсолютної ліквідності	0,11	0,12	0,10	0,01	11,92	-0,02	-17,01	0,2-0,25
Загальної ліквідності	1,40	1,44	1,29	0,03	2,49	-0,15	-10,52	>2
Швидкої ліквідності	1,01	1,10	0,98	0,08	8,29	-0,12	-10,69	0,7-0,8
Ліквідності при мобілізації коштів	0,28	0,27	0,21	-0,01	-5,27	-0,06	-21,36	0,5-0,7

Як бачимо з Табл.1, нижче норми перебувають протягом 2008-2010 років значення коефіцієнта концентрації власного капіталу, коефіцієнта маневреності, коефіцієнта фінансування, а також коефіцієнта фінансової стійкості, що зумовлено наявністю високої частки позикового капіталу. Компанія потребує залучення додаткових фінансових ресурсів для здійснення своєї діяльності, проте, як бачимо обсяги кредиту необхідно зменшувати. Із даних Табл.2 очевидно, що не відповідають нормативним значенням усіх показників ліквідності, крім коефіцієнта швидкої ліквідності, тобто компанія є неплатоспроможною в середньостроковому та довгостроковому періоді. Це пов'язано із високою часткою необоротних активів та високою часткою позикового капіталу.

Така ситуація зумовлює підвищення ризиковості діяльності та збільшує ймовірність негативних фінансових наслідків, таких як збитки та недоотримання частини доходу.

Для удосконалення системи управління переліченими фінансовими ризиками потрібно здійснити ряд заходів, до яких належить оптимізація структури капіталу, оптимізація структури активів та пасивів, оптимізація структури дебіторської заборгованості, запровадження системи прогнозування системи ринкового середовища.

Загалом оптимальною для ПАТ «Агрохімцентр» є структура капіталу, що передбачає від 40-50% власного капіталу та від 50-60% позикового капіталу. Незважаючи на певний рівень ризику, така структура характеризується низькою вартістю капіталу, а також високим рівнем рентабельності власного капіталу. Крім того, вона дає можливість формувати додаткові активи при сприятливій кон'юктурі ринку.

Не менш важливим є формування структури активів та пасивів ПАТ «Агрохімцентр», яка дасть змогу покращити показники ліквідності підприємства, та, відповідно, мінімізувати ризик неплатоспроможності.

У структурі пасивів потрібно зменшити частку найбільш термінових та поточних пасивів. Також необхідно скоротити довгострокові пасиви. Для покриття великого обсягу необоротних активів, які необхідні для ефективного функціонування та подальшого розвитку, ПАТ «Агрохімцентр» має значно збільшити частку постійних пасивів. Запропонована структура забезпечить стабільність компанії у довгостроковій перспективі.

Відповідно, структура активів повинна виглядати наступним чином: має збільшитися частка найліквідніших активів, частка активів, що швидко реалізуються та відповідно зменшитися частка активів, що повільно та важко реалізуються (необоротні активи).

Оптимізувати структуру майна ПАТ «Агрохімцентр» важливо також для мінімізації кредитного ризику. Зокрема, це стосується дебіторської заборгованості компанії. Необхідним є також покращення планування та детальне розроблення плану розвитку.

Доцільно здійснити аналіз ризиковості діяльності та стану безпосередньо підприємства. Проектів, стратегій, що ним реалізуються, а також порівняльний аналіз щодо ризиковості діяльності в межах ринкового сегмента, галузі, країни.

Необхідно вжити заходів щодо мінімізації чи нейтралізації фінансових ризиків у майбутньому. До них належить уникнення, диверсифікація, лімітування, внутрішнє та зовнішнє страхування. Причому кожен вид ризику потребує індивідуального рішення залежно від об'єктивних та суб'єктивних обставин.

Висновки. Таким чином, дослідження фінансових ризиків суб'єктів господарювання є надзвичайно актуальним і необхідним для ефективного управління їх діяльністю в сучасних умовах. Воно потребує певних затрат часу та ресурсів, проте дає можливість приймати ефективні рішення у сфері фінансової діяльності. В результаті аналізу факторів ризику діяльності ПАТ «Агрохімцентр» було оцінено ефективність управління фінансовими ризиками підприємства. До основних заходів, покликаних покращити ситуацію ПАТ «Агрохімцентр», належить підвищення значень показників стійкості та ліквідності шляхом оптимізації структури активів (зокрема майна та дебіторської заборгованості) та пасивів (зменшити обсяги кредитів) тощо. Отже, процес мінімізації ризиків зменшує ймовірність негативних фінансових наслідків для компанії та забезпечує стабільність її функціонування. Новизна даної роботи полягає в розгляді структури активів і пасивів ПАТ «Агрохімцентр» та на подання обґрунтованих рекомендацій щодо їх оптимізації для подальшого уникнення ризиків. Запропоновані заходи можуть брати на озброєння підприємства, що опинилися в кризовому стані, а результати дослідження можуть стати основою для подальших наукових розробок. Перспективним напрямом подальших розробок може стати використання зарубіжного досвіду управління фінансовими ризиками. Зокрема, застосування нових методів хеджування, дотримання принципів управління фінансовими ризиками, врахування психологічних аспектів прийняття рішень в умовах ризику.

Перелік посилань.

- Кубинець Ю. Ризики фінансової діяльності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.library.tane.edu.ua/
- Скіцько В.І. Оцінка ризику методом Value-at-Risk / В.І. Скіцько // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2005. – Вип. 202: в 4 т. – Т. І. – 254с. Стаття розміщена на с. 158-165
- Вітлінський В.В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності / В.В. Вітлінський // Фінанси України. – 2003. – № 3. – С. 4.
- Кім Ю.Г. Фінансові ризики в системі фінансово-економічної безпеки підприємства / Ю.Г. Кім // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 13
- Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посібн. – К.: Вид-во "Атака", 2005. – 432 с.
- Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібн. – 2-ге вид., [перероб. і доп.] / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – К.: Вид-во "Знання", 2005. – 485 с.
- Холт Р.Н. Основы финансового менеджмента: пер. с англ. / Р.Н. Холт. – М.: Изд-во "Дело", 2010. – 236 с.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"